

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ (1)

Δημ.Ρόκος

Επιχειρώντας μια απόπειρα διερεύνησης της σχέσης της δημοκρατίας με το σοσιαλισμό στις συγκεκριμένες σήμερα συνθήκες, θα μπορούσα πιστεύω να ισχυρισθώ, χωρίς να προκαλώ κύμα θεωρητικών, θεολογικού τύπου, διενέξεων, ότι πρακτικά, η μέση κοινωνική συνείδηση, θεωρεί κι αντιλαμβάνεται, την δημοκρατία μεν ως γεννήτορα, προϋπόθεση κι υποδομή του σοσιαλισμού, τον δε σοσιαλισμό ως προέκταση, προβολή, εμβάθυνση, κι ολοκλήρωση της δημοκρατίας, στο οικονομικό, το πολιτισμικό και το κοινωνικό γενικότερα πεδίο.

Στην πράξη όμως - κι είμαστε όλοι μάρτυρες γι' αυτό - σημειώθηκαν και σημειώνονται αποκλίσεις απ' τη θεώρηση αυτή, που στρεβλώνουν και παραμορφώνουν την πολυδιάστατη αντικειμενικά σχέση δημοκρατίας και σοσιαλισμού, αν δεν την αναιρούν πολλές φορές, ολοσχερώς.

Σε περιόδους επαναστατικές, σε συνθήκες αντίστασης, συνωμοτικές και παρανομίας, κάτω από πολεμικές, εθνικοαπελευθερωτικές ή εμφυλιοπολεμικές περιστάσεις, είναι ίσως νοητοί, θεμιτοί ή επιβάλλονται αντικειμενικά στην πράξη, περιορισμοί στην έκταση και την ποιότητα των δημοκρατικών διαδικασιών.

Οι περιορισμοί αυτοί, κάποιες φορές (τις λιγότερες), δικαιώθηκαν στη συνείδηση του λαού, κι αυτό μόνο όταν οι ηγετικές ομάδες της επαγγελομένης ή υπαρκτής σοσιαλιστικής εξουσίας, σεβάσθηκαν τις βαθιά ανθρώπινες αξίες του σοσιαλισμού, την εγγενή πολιτική ηθική του και τις συνακόλουθες σχετικές λαϊκές προσδοκίες.

Κατάλοιπο των επί μακρό χρόνο περιορισμών των δημοκρατικών διαδικασιών, ακόμα και λόγω θεμιτών αιτίων, κι όχι μόνο, αποτέλεσε συνήθως η θεσμοποίηση κι ιδεολογικοποίηση (στην καλύτερη των περιπτώσεων) μιας συγκεντρωτικής λειτουργίας, που προοδευτικά απέκοψε τις ηγετικές ομάδες απ' την κοινωνική δυναμική και την υλική βάση της, και συνέβαλε στην ανάδειξη και κατοχύρωση αυτοαναπαραγόμενων και αυτοπροστατευόμενων δομών και λειτουργιών αντιπροσώπευσης και διαχείρισης του σοσιαλισμού, από πρωτοποριακές ή επαναστατικές κομματικές ομάδες, χαρισματικούς ηγέτες, κι ηγεμόνες.

Η μονόδρομη αναμονή της γραμμής "απ' τα πάνω", η μυθοποίηση των περίπου προμηθεϊκών δυνατοτήτων της "καθοδήγησης" και η συνεπαγόμενη αποκοπή της

θεωρίας απ' την πράξη, με τον διαχωρισμό αυτών που βουλεύονται κι αποφασίζουν, απ' αυτούς που "πιστεύουν" και πραγματοποιούν ή δρουν, ακόμα και στις υγιέστερες ή ηρωικότερες περιόδους λειτουργίας προτύπων δημοκρατικού συγκεντρωτισμού, συντέλεσαν στην προοδευτική ατροφία της πεμπτουσίας του σοσιαλισμού, δηλαδή της υπεύθυνης, ουσιαστικής, κι άμεσης συμμετοχής του λαού στα δρώμενα, στις κοινωνικές μ' άλλα λόγια διαδικασίες γέννησης κι ανάπτυξης του καινούργιου, της αλλαγής.

Σε περιόδους σχετικής ομαλότητας, στις χώρες του υπαρκτού σοσιαλισμού ο "εφαρμοσμένος" δημοκρατικός συγκεντρωτισμός κι οι ποικιλόμορφες αλλοιώσεις του απ' τους διάφορους τύπους σοσιαλιστικής εξουσίας, στην καλύτερη περίπτωση απώθησαν, περιθωριοποίησαν, παθητικοποίησαν κι απολιτικοποίησαν μακροπρόθεσμα τους πολίτες, αμβλύνοντας παραμορφωτικά σε μεγάλο βαθμό τα κριτήρια τους για την ίδια την ποιότητα και την αξία του σοσιαλισμού.

Και είναι, επαναστατικής σημασίας και εμβέλειας, ο σε εξέλιξη σήμερα ριζοσπαστικός αναπροσανατολισμός του υπαρκτού σοσιαλισμού στην κατεύθυνση της διαφάνειας και της δημοκρατικής συγκρότησής του.

Στα κινήματα τώρα ή κόμματα, τα επαγγελλόμενα τον βαθύ διαρθρωτικό μετασχηματισμό της κοινωνίας, την Αλλαγή όπως επικράτησε στην τρέχουσα πολιτική ορολογία τα τελευταία χρόνια τουλάχιστον στις ευρωπαϊκές χώρες του νότου, η αντίληψη για την δημοκρατία, όπως αυτή βιώθηκε, κυριάρχησε ή κυριαρχεί στο εσωτερικό τους, προκάλεσε και προκαλεί ισχυρότατο κύμα αμφισβητήσεων για την ποιότητα, την έκταση και το βάθος της δημοκρατικότητας της σοσιαλιστικής κοινωνίας την οποία θέλουν υποτίθεται ν' αντιπαρατάξουν, τόσο στο γνωστό νεοφιλελεύθερο και νεοσυντηρητικό πρότυπο αστικής κοινωνίας, όσο και στην αλλοτριωμένη ή παραχαραγμένη, όπως υποστηρίζουν, εκδοχή της κοινωνίας των χωρών του υπαρκτού σοσιαλισμού.

Στην καλύτερη των περιπτώσεων τα κινήματα και κόμματα αυτά, κατά την περίοδο επιδίωξης της εξουσίας, υποκαθιστούν στην εσωκομματική τους λειτουργία τον δημοκρατικό συγκεντρωτισμό, (τον οποίο αντιμάχονται τις περισσότερες φορές ως συνώνυμο, της γραφειοκρατίας και της απολυταρχικής δομής της εξουσίας του υπαρκτού σοσιαλισμού), μ' ένα μίγμα, διαφόρων κάθε φορά ποσοστών:

(α) δημοκρατικών διαδικασιών τυπικής αστικής δημοκρατίας, που ενίοτε ανέχονται ή επιτρέπουν την δημιουργία και λειτουργία ρευμάτων και τάσεων,

- (β) μιας ιδιότυπης λειτουργίας δημοκρατίας, που βαφτίζεται συνήθως "δημοκρατία και αποτελεσματικότητα", για να αναιρεθεί έτσι σε μεγάλο βαθμό στην πράξη και
- (γ) μιας αύξουσας εκχώρησης εξουσιών στον τυχόν υπάρχοντα χαρισματικό ηγέτη ή στην ηγετική ομάδα, ανάλογα πάντα με τις συγκεκριμένες αντικειμενικές κι υποκειμενικές συνθήκες που ενθαρρύνουν ή επιβάλλουν στ' όνομα κάποιων σκοπιμοτήτων μια τέτοια εξέλιξη.

Στη χειρότερη των περιπτώσεων η εσωκομματική λειτουργία κάποιων σοσιαλιστικών κινημάτων ή κομμάτων μπορεί ν' αποτελέσει ασφαλή δείκτη, αλλά κι αδιάψευστο αρνητικό κριτήριο, τόσο για την ποιότητα του επαγγελλόμενου σοσιαλισμού όσο και για την τύχη που αυτός επιφυλάσσει στην προς εγκαθίδρυση σοσιαλιστική δημοκρατία.

Σ' αυτή την περίπτωση συνήθως απαγορεύεται με αφελείς επικλήσεις σοσιαλιστικής καθαρότητας κι αποφυγής "σοσιαλδημοκρατικών εξελίξεων" και "φραξιονισμών", η δημιουργία και λειτουργία τάσεων και ρευμάτων με συγκεκριμένο ιδεολογικοπολιτικό, κοινωνικό και πολιτισμικό υπόβαθρο αρχών και αξιών, που θα μπορούσε ν' αποτελέσει απόδειξη ή ένδειξη τουλάχιστον προθέσεων πλουραλισμού στην μελλοντική κοινωνία.

Αντίθετα ενθαρρύνεται ή γίνεται ανεκτή η λειτουργία πολλών αλληλοεπικοινωνούντων, αλλά και ταυτόχρονα αλληλοϋποβλεπόμενων, (αν και κατά καιρούς συνεργαζομένων), κέντρων ή ομάδων, δοτής απ' την ηγεμονεύουσα προσωπικότητα ή ομάδα, εξουσίας.

Τα κέντρα ή οι ομάδες αυτές αποδύονται κατά περιόδους στο απαραίτητο "κυνήγι μαγισσών" για την εξολόθρευση, τόσο κάθε εξυγιαντικής κίνησης εκδημοκρατισμού του κινήματος ή κόμματος που φαίνεται να απειλεί τον "νόμιμο" κατά την κυρίαρχη αντίληψη καταμερισμό εξουσίας, όσο και των τυχόν σε διαδικασία αυτονόμησης κέντρων ή ομάδων δοτής εσωκινηματικής ή εσωκομματικής εξουσίας.

Στις παθολογικές αυτές συνθήκες χτίζονται σχέσεις αλληλεγγύης, εξάρτησης, υποστήριξης, αλληλοεξυπηρέτησης και συνενοχής της ηγεμονεύουσας προσωπικότητας και των κέντρων ή ομάδων δοτής εξουσίας της ηγετικής ομάδας. Οι σχέσεις αυτές αποτελούν αντικειμενικά δείκτη και κριτήριο για ανάλογες εξελίξεις στον επαγγελλόμενο κοινωνικό μετασχηματισμό.

Έτσι η όποια στοιχειώδης εσωκομματική ζωή παραλύει, τα μέλη και τα στελέχη είτε ενσωματώνονται, διαπαιδαγωγούνται και διαπαιδαγωγούν στο ύψιστο "αγαθό" του

συμβιβασμού και της ανοχής, ή βαθμιαία περιθωριοποιούνται, αποστασιοποιούμενοι για μια περίοδο τουλάχιστον απ' την πολιτική, την κοινωνική δράση και το μαζικό κίνημα.

Ταυτόχρονα οι πολυδιάστατες επιπτώσεις της κατάστασης αυτής και των συνεπαγόμενων απ' αυτή, (ασυνέπεια στις προγραμματικές διακηρύξεις, παραχάραξη αρχών, αναξιοκρατία, συμβιβασμός, παραίτηση, ιδιώτευση κ.λ.π.) επεκτείνονται, επιδρούν, και δικαιολογημένα ή αδικαιολόγητα μεγεθύνονται, ακόμα και δυσανάλογα, στο κοινωνικό σώμα. Οι επιπτώσεις αυτές γίνονται καθοριστικές στην περίπτωση που ένα τέτοιο κίνημα ή κόμμα περνάει, έστω κι ονομαστικά στην εξουσία.

Τότε η αναξιοπιστία, η αναντιστοιχία θεωρίας και πράξης, κι η απόκλιση απ' τις αρχές και τα σοσιαλιστικά οράματα, (που αν δεν συγκλόνισαν, τουλάχιστον επηρέασαν ευνοϊκά ένα ευρύτερο απ' τους οπαδούς και ψηφοφόρους κύκλο, εξασφαλίζοντας ταυτόχρονα και την προσωρινή, ευμενή ως ανεκτική αποδοχή τους), γενικεύουν κι εντείνουν δραματικά την κρίση της κοινωνίας, αποκοινωνικοποιούν κι απολιτικοποιούν τους πολίτες.

Κάθε μονοεπίπεδη κι εύκολη αναγωγή στα καθ' ημάς και μόνο, θα μπορούσα εύκολα ν' αποδείξω, (στη συζήτηση που θ' ακολουθήσει μετά από ενδεχόμενες παρεμβάσεις αναγνωστών), ότι θα ήταν αποσπασματική αλλά και εσφαλμένη, μια που η κοινωνική κρίση στις μέρες μας, κι όχι μόνο στη χώρα μας, έχει τις ρίζες της σε περισσότερο πολύπλοκες και πολύσημες αιτίες και στις αλληλεπιδράσεις τους, (στις συγκεκριμένες κάθε φορά κοινωνικοοικονομικές, πολιτικές και πολιτισμικές συνθήκες), που σχετίζονται με την ιστορική πορεία κάθε χώρας, κι ειδικότερα, με το επίπεδο ανάπτυξης της ταξικής πάλης, την πολιτική και κοινωνική ευαισθησία, την φύση και το είδος των κύριων προβλημάτων που αντιμετωπίζει, και μια σειρά άλλους λόγους, για τους οποίους θα μπορούσαμε να συζητήσουμε στη συνέχεια.

Σταματάω λοιπόν εδώ την συνοπτική αυτή ανάλυση και χωρίς καμιά διάθεση διεκδίκησης λενινιστικής κληρονομιάς, θα ήθελα να συνεισφέρω τον προβληματισμό μου για το τι να κάνουμε, στην επόμενη επικοινωνία μας.

14.9.88 Δ.Ρόκος